

MARIUSZ ANTONI KAMIŃSKI*
Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa, Polska

RECENZJA MONOGRAFII PATRYKA DOBRZYCKIEGO „CYWILNE SŁUŻBY SPECJALNE” REVIEW OF MONOGRAPH „CYWILNE SŁUŻBY SPECJALNE”

Nauka o wywiadzie (ang. *Intelligence Studies*) jest dynamicznie rozwijającym się nurtem badań naukowych szczególnie w ośrodkach akademickich w Stanach Zjednoczonych Ameryki i Wielkiej Brytanii. Jej intensywny rozwój nastąpił zwłaszcza po atakach terrorystycznych z 11 września 2001 r. i ich następstwach (ang. *9/11 aftermath*) oraz kontrowersjach związanych z błędami wywiadowczymi dotyczącymi broni masowego rażenia w Iraku. Badania naukowe nad zjawiskiem wywiadu są jednak zdecydowanie zdominowane przez „szkołę amerykańską” i „szkołę brytyjską”¹. Nic więc dziwnego, że w samym środowisku naukowców zajmujących się tą dziedziną bardzo często pojawiają się głosy o potrzebie badań porównawczych instytucji wywiadowczych i kontrwywiadowczych m.in. w państwach Europy Środkowo-Wschodniej, które przeszły transformację ustrojową z państw totalitarnych w demokratyczne.

* dr Mariusz Antoni Kamiński, War Studies University, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0000-0001-9395-9744>, m.kaminski@akademia.mil.pl

Copyright (c) 2020 Mariusz Antoni Kamiński. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

¹ Dominację amerykańsko-brytyjską w zakresie nauki o wywiadzie dobrze obrazują wyniki badań przeprowadzonych przez Damiena Van Puyvelde i Seana Curtisa, którzy poddali analizie artykuły w dwóch głównych czasopismach – „Intelligence and National Security” oraz „International Journal of Intelligence and CounterIntelligence” z lat 1986-2015. Okazało się, że 1066 autorów artykułów pochodziło ze Stanów Zjednoczonych, 608 z Wielkiej Brytanii, a 167 z Kanady. Oznacza to, że naukowcy z tych trzech państw stanowią 85,4% wszystkich autorów publikujących w obu czasopismach. *Vide*: D. Van Puyvelde, S. Curtis, ‘Standing on the shoulders of giants’: diversity and scholarship in Intelligence Studies, „Intelligence and National Security” 2016, t. 31, nr , s. 2.

Naprzeciw tym oczekiwaniom wychodzi monografia dr Patryka Dobrzyckiego pt. „Cywilne służby specjalne”² wydana nakładem Wydawnictwa Towarzystwa Wiedzy Obronnej w 2020 r. Praca ta jest cennym wkładem autora w rozwój polskiego nurtu nauki o wywiadzie. Należy w tym miejscu zauważyć, że w ostatnich latach w polskim środowisku naukowym zwiększyła się liczba naukowców badających zjawisko wywiadu³, a P.Dobrzycki swoją monografią w przekonujący sposób włączył się w tę działalność.

Głównym przedmiotem rozważań zawartych w monografii są cywilne służby specjalne, które autor identyfikuje jako elitarne agendy państwowe, których szczególna pozycja w państwie wynika przede wszystkim z wykonywanych zadań oraz posiadanych sił i środków, dzięki którym owe instytucje są w stanie pozyskać wiedzę, która jest poza zasięgiem innych organów państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Tym samym skuteczność cywilnych służb specjalnych pozostaje kluczowa dla ochrony suwerenności państwa, jego niezależności politycznej oraz integralności granic. W Rzeczypospolitej Polskiej cywilne służby specjalne to Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), Agencja Wywiadu (AW) oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA).

Książka „Cywilne służby specjalne” jest wynikiem kilkuletnich badań prowadzonych przez P.Dobrzyckiego na potrzeby rozprawy doktorskiej, której publiczna obrona odbyła się na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie. Główny celem monografii autor uczynił „sformułowanie koncepcji kompetencyjno-organizacyjnej cywilnych służb specjalnych RP i niezbędnych zmian w tym zakresie, które zapewnią skuteczne wykonanie zadań na potrzeby bezpieczeństwa narodowego RP. Założono tym samym, iż obecne rozwiązania w zakresie funkcjonowania cywilnych służb specjalnych RP nie pozwalają na odpowiednie wykorzystanie ich potencjału w zderzeniu z wielowymiarową postacią zagrożeń bezpieczeństwa narodowego (państwa) oraz współczesnymi wyzwaniami dla tego typu instytucji”. Ten ambitny cel autor zrealizował korzystając z licznych metod badawczych charakterystyczny głównie dla nauki o bezpieczeństwie.

Na początku autor zaprezentował zagadnienia związane z ukazaniem istoty i typologii cywilnych służb specjalnych, z uwzględnieniem zmian ich zadań, uprawnień oraz organizacji. W rezultacie przeprowadzonych rozważań skonstatował, że podział współczesnych służb specjalnych na podstawie dwóch kryteriów: obszaru aktywności (wewnętrzne i zewnętrzne) i sfery zainteresowań lub podległości (cywilne i wojskowe) jest jak najbardziej trafny. Jednocześnie P. Dobrzycki podkreślił,

² P.Dobrzycki, *Cywilne służby specjalne*, Warszawa 2020.

³ Więcej na temat polskich autorów w zakresie nauki o wywiadzie *vide*: M.Minkina, *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*, Warszawa 2014, s. 86-87.

że szczególna pozycja służb specjalnych w państwie wynika przede wszystkim z funkcji informacyjnej względem najważniejszych narodowych ośrodków decyzyjnych.

W następnym rozdziale autor przedstawił syntetycznie historię formowania oraz ewolucji cywilnych służb specjalnych w latach 1989-2017 oraz scharakteryzował zakres kompetencyjny i formy działania służb wywiadowczych, kontrwywiadowczych, a także innych instytucji określanych jako „służby specjalnej”. P.Dobrycki krytycznie ocenił ustawowy zakres kompetencji cywilnych służb specjalnych, który jego zdaniem skutkuje niewłaściwym dopasowaniem posiadanego potencjału operacyjnego do wymogów turbulentnego środowiska bezpieczeństwa. Jednocześnie zaznaczył, że brak jest jednoznacznego wyszczególnienia zagrożeń, które powinny być przez te instytucje rozpoznawane, a tym samym zadania polskich, cywilnych specsłużb są postawione nieprecyzyjnie.

Kolejny rozdział monografii autor poświęcił analizie modelu nadzoru i kontroli nad cywilnymi służbami specjalnymi RP (z uwzględnieniem władzy wykonawczej, ustawodawczej, sądowniczej oraz społeczeństwa obywatelskiego) oraz uwypuklił postulaty zmian, które mogą usprawnić system nadzorczo-kontrolny nad służbami specjalnymi w Rzeczypospolitej Polskiej. P.Dobrycki postuluje m.in. zwiększenie uprawnień opozycji w sejmowej komisji ds. służb specjalnych (poszerzenie składu o reprezentantów wszystkich klubów parlamentarnych, przewodniczący zawsze z opozycji) oraz rozszerzenie kompetencji komisji o uprawnienia śledcze, a także wzmocnienia roli ministra-koordynatora służb specjalnych, które będą stanowiły zespół środków umożliwiających realne władztwo nad cywilnymi służbami specjalnymi. Autor opowiada się również za likwidacją Kolegium do spraw Służb Specjalnych, jako instytucji nieposiadającej skutecznych mechanizmów w zakresie programowania nadzoru i koordynacji działań służb specjalnych i zastąpienia go organem, w którego skład wchodziłoby wyłącznie szefowie służb specjalnych (tzw. Kolegium Szefów). Dodatkowo P.Dobrycki proponuje powołanie niezależnego organu kontrolnego wobec służb specjalnych tzw. Komisarza/Superarbitra, który posiadałby uprawnienia rekomendacyjne (a nie wykonawcze), dotyczące oceny działania służb specjalnych pod kątem zgodności z prawem i demokratycznymi standardami, a w szczególności zagwarantowania odpowiedzialności służb za błędy lub nadużycia. P.Dobrycki nie ograniczają się tylko do wskazania możliwych rozwiązań, ale również uszczegóławia swoje postulaty. Na przykład wskazuje, że Komisarz/Superarbitr mógłby być powoływany przez Sejm za zgodą Senatu, a statut podległego mu urzędu nadawałby Prezydent RP (jako gwarant ciągłości władzy państwowej oraz organ władzy wykonawczej, który jako jedyny otrzymuje mandat do sprawowania swojego urzędu bezpośrednio od narodu – w wyborach powszechnych). Kadencja tej osoby mogłaby trwać 6 lat (aby nie pokrywała się z kadencjami ww. organów konstytucyjnych),

dzięki czemu można by osiągnąć względną apolityczność tego organu. Propozycje autora monografii są w tym względzie spójne i uzasadnione merytorycznie, a także ciekawe i warte uwagi.

W ostatnim, a zarazem najbardziej kluczowym rozdziale P.Dobrzycki, diagnozuje bieżącą sytuację cywilnych służb specjalnych w Polsce pod kątem ich słabych stron i kierunków dalszych zmian oraz przedstawia oryginalną, autorską koncepcję kompetencyjno-organizacyjną cywilnych służb specjalnych RP w podziale na trzy warianty: zachowawczy, zmodernizowany oraz innowacyjny. Koncepcja ta stanowi nie tylko istotny wkład autora w rozwój nauki o wywiadzie, a również może być wykorzystana w praktyce podczas dyskusji nad reformą polskich służb specjalnych. Jak podkreśla sam autor „przeprowadzenie rzeczonych modyfikacji wymaga działań wieloetapowych. Niemniej jednak zasadniczym wymogiem jest tu inkorporacja i kodyfikacja nowych przepisów prawnych systematyzujących działania cywilnych służb specjalnych RP”.

Podsumowując monografia P.Dobrzyckiego pt. „Cywilne służby specjalne” jest ciekawą i wartościową pozycją wydawniczą. Jest dedykowana nie tylko do osób ze środowiska akademickiego zajmujących się teoretycznymi aspektami nauki o wywiadzie, ale również powinna znaleźć uznanie wśród praktyków wywiadu.

BIBLIOGRAFIA

REFERENCES LIST

PIŚMIENNICTWO LITERATURE

Dobrzycki P., *Cywilne służby specjalne*, Warszawa 2020.

Minkina M., *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*, Warszawa 2014.

Van Puyvelde D., Curtis S., *‘Standing on the shoulders of giants’: diversity and scholarship in Intelligence Studies*, „Intelligence and National Security” 2016, t. 31.

Copyright (c) 2020 Mariusz Antoni Kamiński

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.